

Praha 22. 6. 2009

21

Nově hlášené nemoci z povolání v letech 2006–2008
Newly notified occupational diseases 2006–2008

Souhrn

Aktuální informace podává přehled o počtu nově hlášených profesionálních onemocnění na území České republiky. Data pocházejí z Národního registru nemocí z povolání (NRNP), jehož je Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR správcem. Zpracovatelem hlášení do registru je Státní zdravotní ústav v Praze. Počet nově hlášených profesionálních onemocnění se od roku 2006 zvýšil o 15 % na 1 403 případů hlášených v roce 2008, z toho se 1 327 případů týkalo nemocí z povolání a 76 případů ohrožení nemocí z povolání.

Summary

This Topical Information presents a survey of the numbers of newly reported occupational diseases in the Czech Republic. Data are issued from the National Register of Occupational Diseases. Its administrator is Institute of Health Information and Statistics of the CR. The executor of reports is the National Institute of Public Health in Prague. The number of newly reported occupational diseases increased by 15 % to 1 403 reported cases since 2006 till 2008, from that were 1 327 cases of occupational disease and 76 cases of risk of occupational disease.

Po dlouhodobém poklesu počtu profesionálních onemocnění na statisticky nejnižší hodnotu 1 216 hlášených případů v roce 2006 došlo k mírnému nárůstu o 15 % na 1 403 hlášených profesionálních onemocnění v roce 2008. Z tohoto celkového počtu činí 1 327 případů nemoci z povolání (NzP) a 76 případů ohrožení nemocí z povolání, téměř 55 % všech hlášených případů se týká mužů. V přepočtu na nemocensky pojištěné osoby (dále jen pojištěnci) je tento nárůst méně výrazný (13 %), tj. na 100 tisíc pojištěnců v roce 2008 připadalo 30,7 případů profesionálních onemocnění. V přepočtu na stejný počet pojištěnců vychází na muže o dva případy více než na ženy.

Výše zmiňovaný nárůst se týkal z větší části žen. V roce 2008 u mužů vycházelo v přepočtu na 100 pojištěnců oproti roku 2006 o 2 případy NzP více, oproti tomu u žen nárůst incidence činí 5 případů NzP. Zatímco u mužů se tento nárůst výrazněji projevil mezi roky 2006 až 2007, u žen je patrný především ve srovnání s rokem 2007. Celkový nárůst incidence NzP byl způsoben především nejvýznamnější skupinou příčin, kterou představují NzP vyvolané fyzikálními faktory (kap. II. Seznamu NzP). U této skupiny příčin došlo od roku 2006 k nárůstu o 213 případů, tj. v přepočtu na 100 tisíc pojištěnců o 42 % z 10,7 případů na 15,2 případů NzP. Jednalo se hlavně o nemoci z dlouhodobého nadměrného jednostranného zatížení (DNJZ) postihující šlachy, úpony, svaly, klouby a periferní nervy. Dále se významněji projevil nárůst také u nemocí cév rukou při práci s vibrujícími nástroji.

Ve srovnání s předchozím rokem se v roce 2008 dále významně projevil nárůst incidence v přepočtu na pojištěnce o 19 % u případů kožních nemocí z povolání. Zejména se jednalo o profesionální dermatózy z plastických hmot a ze skupiny ostatních organických chemikálií, celkově byly však nejčastější příčinou ropné výrobky. Také opět vzrostl v důsledku nárůstu počtu nálezů svrabem počet případů u přenosných a parazitárních onemocnění, a to ve srovnání s rokem 2006 o 21 % v přepočtu na pojištěnce. Naopak došlo v roce 2008 k dalšímu poklesu počtu případů NzP týkajících se dýchacích cest, pohrudnice a pobřišnice, a to v souhrnu od roku 2003 již o 47 % v přepočtu na pojištěnce. Nejvýrazněji se tento pokles projevil u astmatu a alergických onemocnění dýchacích cest.

Struktura příčin a úroveň incidence NzP je determinována především druhem vykonávané práce, což se pak následně projevuje díky odlišné struktuře zaměstnanosti v porovnání výskytu NzP dle pohlaví, ekonomických činností nebo jednotlivých regionů. Z hlediska pohlaví vykazují muži významně vyšší podíl NzP způsobených fyzikálními faktory a onemocněními dýchacích cest. Ženy naopak vykazují vyšší podíl kožních, přenosných a parazitárních NzP. U mužů byla v roce 2008 hlášena NzP z důvodu vibrační téměř devětkrát častěji než u žen. Naopak nemoci z DNJZ se o necelé dvě třetiny častěji vyskytovaly u žen. NzP dýchacích cest postihly muže téměř dvakrát častěji, a to především u pneumokonióz, avšak astma a alergie se častěji projeví u žen. Ženy byly téměř třikrát častěji nemocné přenosnými a parazitárními NzP a o čtvrtinu častěji kožními NzP.

Intenzita výskytu dále souvisí s délkou expozice rizikovým faktorům (noxám), které NzP způsobují a vyplývají z pracovního prostředí a vykonávané činnosti. To se ve výsledku projevuje i na věkovém rozložení NzP u pacientů. Více než pětina všech případů NzP byla v roce 2008 hlášena u pacientů ve věku 50 až 54 let. Mezi 40. až 59. rokem věku se vyskytuje přes polovinu všech případů NzP. V této věkové skupině se jedná především o nemoci způsobené fyzikálními faktory, zaujímající celkově 52 % všech případů NzP, které v roce 2008 dosáhly průměrné délky expozice noxám necelých 13 let. Druhá nejvýznamnější skupina týkající se kožních onemocnění s podílem necelých 18 % všech hlášených NzP v roce 2008 a s průměrnou délkou expozice dosahující téměř 4 let se nejvíce vyskytovala ve věku 35 až 39 let. Nejdelší průměrnou dobou expozice přesahující 15 let se vyznačují NzP dýchacích cest.

Výpočet validních intenzit výskytu NzP na pojištěnce je problematický z důvodu výrazných změn ve struktuře ekonomické a pracovní činnosti od doby expozice, případně v průběhu latence, do data hlášení onemocnění. Výsledný obraz struktury NzP podle klasifikace OKEČ (CZ-NACE, od roku 2008) a klasifikace KZAM vypovídá tedy nejen o intenzitě výskytu onemocnění v jednotlivých kategoriích, ale je i odrazem struktury zaměstnanosti v minulých letech.

Nejvíce NzP, s podílem dosahujícím téměř 58 % všech případů hlášených v roce 2008, vzniklo ve zpracovatelském průmyslu (sekce C), z nichž dvě třetiny způsobily fyzikální faktory. Konkrétně se jednalo především o nemoci periferních nervů, šlach a svalů z DNJZ a vibrujících nástrojů. Většina takto postižených pacientů vykonávala práci kvalifikovaných strojírenských dělníků, kovodělníků či montážních dělníků. Tyto případy NzP byly z 54 % hlášeny u mužů, průměrný věk dosahoval 48 let a délka expozice průměrně 12 let. Další pětinu hlášených případů ve zpracovatelském průmyslu tvořily v roce 2008 kožní NzP s podílem 53 % u mužů. Převážně se jednalo o dermatózy z ropných produktů a plastických hmot u pracovníků stejných profesí jako v předchozím případě s průměrným věkem 40 let a délkou expozice 3 roky. V této oblasti ekonomické činnosti se také vyskytly téměř všechny případy NzP způsobených chemickými látkami, a to zejména aromatickými nitro nebo amino sloučeninami a polycyklickými kondenzovanými uhlovodíky.

Druhé nejčastější odvětví vzniku NzP představuje zdravotní a sociální péče (sekce Q), kde bylo v roce 2008 hlášeno téměř 15 % všech případů, z nich tři čtvrtiny byly způsobeny nemocemi ze skupiny infekčních a parazitárních onemocnění s podílem 85 % žen. Nejčastěji se jednalo o zdravotní sestry, pečovatele či odborné a pomocné ošetřovatele. Průměrný věk dosahoval necelých 39 let a délka expozice průměrně 6 let.

Na hlášených případech NzP se více než jednou desetinou v roce 2008 významně podílela také oblast dobývání a těžby uhlí a ostatních surovin (sekce B), kde byly zaznamenány případy NzP pouze u mužů. Zde se projevují, kromě fyzikálních faktorů, především onemocnění dýchací soustavy, které se, včetně případů vzniklých ve zpracovatelském průmyslu, podílí na všech hlášených případech NzP 13 %. V naprosté většině případů přesahujících 80 % se jednalo o horníky v uhelných dolech s průměrným věkem necelých 53 let a dobou expozice dosahující průměrně 19 let, u kterých byla zjištěna pneumokonióza. Oproti tomu ve zpracovatelském průmyslu se jednalo především o obsluhu strojů, montážní dělníky či kvalifikované výrobce postižené astmatem či alergickým onemocněním dýchacích cest vznikajícím převážně při zpracování potravin z mouky, ale i při zpracování textilií, ve výrobě automobilů a elektrotechniky, dále se často jednalo u tohoto druhu pracovníků o onemocnění způsobená azbestem při zpracování převážně stavebních materiálů a částečně i kovů.

Kromě výše uvedených odvětví ekonomické činnosti se významněji v roce 2008 vyskytovaly případy NzP (4 %) ve stavebnictví (sekce F) s převažujícím působením fyzikálních faktorů a v zemědělství (6 %) včetně lesnictví (sekce A), kde většinou vznikají, kromě NzP způsobených fyzikálními faktory, také NzP v důsledku infekčních onemocnění přenosných ze zvířat na člověka, jako jsou dermatofytózy, lymeská borrelióza, klíšťová encefalitida a nepravé kravské neštovice, tzv. hrboly dojičů. Všech 5 případů ostatních faktorů a činitelů NzP spadajících do kapitoly VI. Seznamu nemocí z povolání se týkalo postižení hlasu u zaměstnanců v oblasti vzdělávání.

Vzhledem k výše popsaným výrazným rozdílům ve výskytu NzP v různých odvětvích ekonomických činností a zmiňované odlišné struktuře zaměstnanosti z hlediska času i území vznikají při porovnání struktury a intenzity výskytu NzP v jednotlivých krajích významné rozdíly. Nejvyšší výskyt, dosahující 61,5 případů na 100 tisíc pojištěnců v roce 2008, je dlouhodobě zaznamenáván v Moravskoslezském kraji, který zároveň vykazuje nejvyšší podíl 73 % NzP u mužů, s převažujícím výskytem fyzikálních faktorů a nemocí dýchacích cest vznikajícím především ve zpracovatelském a těžebním průmyslu. Zvýšený výskyt NzP dýchací soustavy vykazuje dále Středočeský a Plzeňský kraj. Vysoce nadprůměrnou incidencí NzP, dosahující okolo 50 případů na 100 tisíc pojištěnců, se vyznačuje opět Plzeňský a Jihočeský kraj, kde se spolu s Karlovarským krajem projevuje zvýšený výskyt přenosných a parazitárních onemocnění. Incidencí NzP přesahující 40 případů na 100 tisíc pojištěnců se vyznačuje Pardubický kraj s nejvyšším výskytem NzP způsobených chemickými látkami v porovnání s ostatními kraji a také Olomoucký kraj. Naopak výrazně podprůměrnou incidencí NzP každoročně vykazuje Praha s převažující terciální sférou zaměstnanosti a dále Jihomoravský a Zlínský kraj. Vzhledem k tomu, že jsou případy NzP zařazeny v krajích podle místa jejich vzniku, bylo v roce 2008 dále evidováno 8 případů se vznikem mimo území ČR a 4 případy s neurčeným místem vzniku na území ČR z důvodu více míst výkonu práce přesahujících území jednoho kraje.

Z celkového počtu hlášených profesionálních onemocnění v roce 2008 činilo 76 případů (5,4 %) ohrožení nemocí z povolání, jejichž význam má dlouhodobě mírně zvyšující se tendenci. Jedná se o situaci, kdy ještě nedošlo ke vzniku NzP, ale další výkon stejné práce za týchž pracovních podmínek by příslušné onemocnění přivodil. V roce 2008 všechny případy kromě tří způsobily fyzikální faktory s průměrným věkem 46 let a délkou expozice 12 let, zejména se jednalo o onemocnění periferních nervů z vibrací a DNJZ, a to celkem v 51 případech. Zbývající 2 případy se týkaly onemocnění dýchacích cest u žen

ohrožených astmatem a jeden případ ohrožení NzP byl způsoben chemickou látkou u muže, a to konkrétně na základě působení olova.

Vzhledem k tomu, že jedna osoba může mít zjištěno a nahlášeno více onemocnění, týkalo se v roce 2008 všech 1 403 hlášených profesionálních onemocnění 1 115 osob. Více než jeden případ onemocnění byl hlášen u 228 osob, tj. 20 % všech nemocných. Nejvíce hlášených onemocnění na osobu bylo 6, a to u dvou pacientů. Dva případy byly evidovány u 194 osob a jeden případ u 887 osob. Celkem 58 případů bylo hlášeno již v předchozích letech nebo i výjimečně počátkem roku 2009, ale zařazeny byly do zpracování roku 2008 po uzavření řízení o jejich uznání. V 8 případech došlo ještě v průběhu roku 2008 k odhlášení NzP, z toho 7 případů se týkalo infekčních či parazitárních onemocnění a 1 případ kožní nemoci z povolání.

I když v průběhu let 2006 až 2008 došlo k mírnému nárůstu počtu hlášených profesionálních onemocnění, nejedná se o výraznou změnu trendu ani projev zhoršujících se pracovních podmínek. Jak je patrné z výše uvedené analýzy, je mezi obdobími expozice a hlášení onemocnění často dlouhá časová prodleva. Navíc NzP může mít i osoba dávno po změně zaměstnání nebo v důchodu. Mnohá onemocnění jsou tedy důsledkem výkonu práce za pracovních podmínek, které se již změnily. Kromě zveřejněných publikací na internetových stránkách ÚZIS ČR na adrese: http://www.uzis.cz/download.php?ctg=10&search_name=Nemoci%20z%20povolani&region=100&kind=1&mnu_id=5300 jsou další informace k dispozici na internetových stránkách Státního zdravotního ústavu na adrese: <http://www.szu.cz/publikace/data/nemoci-z-povolani>.

Vypracoval: Mgr. Jan Žofka

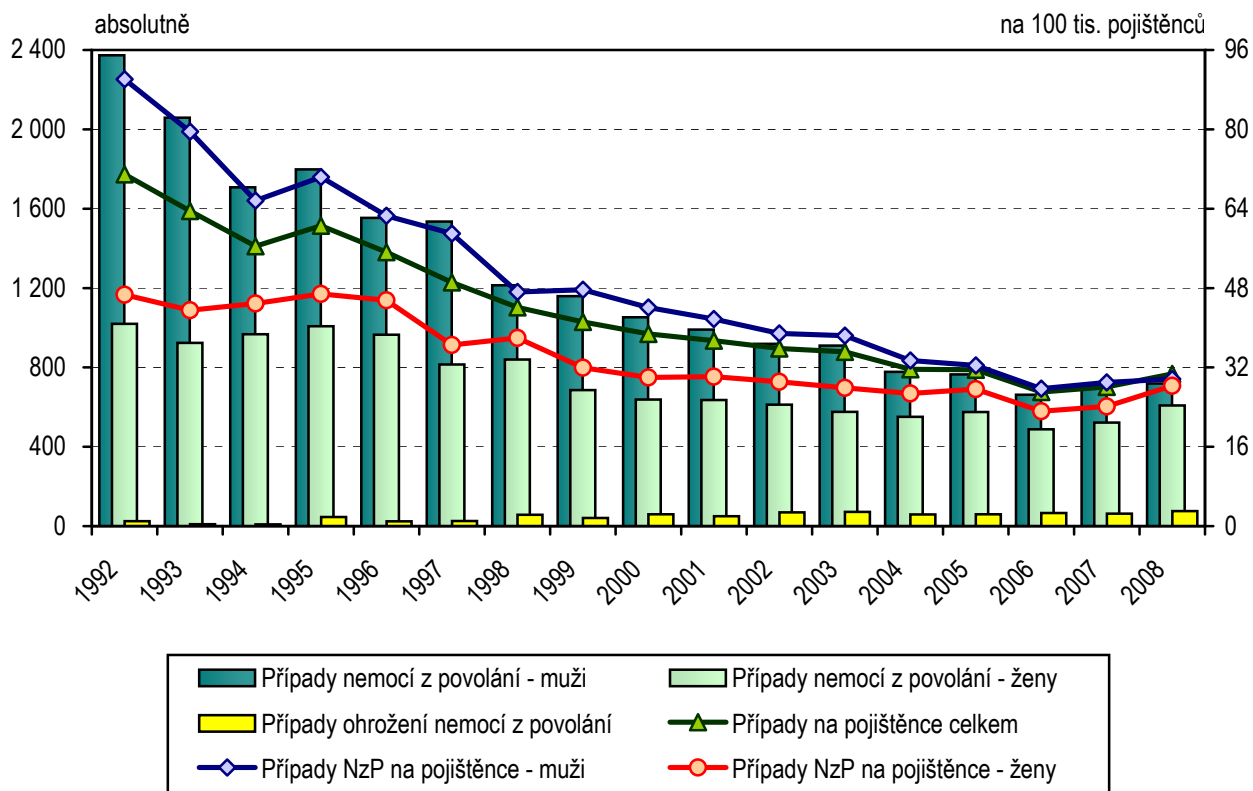
Hlášené nemoci z povolání podle pohlaví a příčin v ČR v letech 2006–2008

Nemoci z povolání (NzP)	Počet nově hlášených případů					
	absolutně v letech			na 100 tis. poj. v roce 2008		
	2006	2007	2008	muži	ženy	celkem
NzP způsobené chemickými látkami	25	17	14	0,5	0,1	0,3
NzP způsobené fyzikálními faktory	480	629	693	17,2	12,8	15,2
z toho: porucha sluchu způsobená hlukem (II.4)	22	25	19	0,7	0,0	0,4
nemoci z vibrací (II.6 - II.8)	160	236	238	8,9	1,0	5,2
nemoci z dlouhodobého nadměrného jednostranného zatížení (II.9 - II.12)	291	361	430	7,3	11,7	9,4
NzP týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobříšnice	234	209	180	5,1	2,7	3,9
z toho: pneumokoniózy způsobené SiO ₂ (III.1)	96	84	86	3,5	0,1	1,9
rakovina plic z radioaktiv. látek (III.6)	16	15	5	0,2	-	0,1
astma bronchiální a alergická onemocnění horních cest dýchacích (III.10)	90	70	58	0,9	1,7	1,3
NzP kožní	246	197	233	4,5	5,7	5,1
NzP přenosné a parazitární	164	176	202	2,4	6,7	4,4
NzP způsobené ostatními faktory	1	-	5	-	0,2	0,1
Počet případů NzP celkem	1 150	1 228	1 327	29,7	28,3	29,0
Počet ohrožení nemocí z povolání	66	63	76	2,0	1,3	1,7
Počet profesionálních onemocnění celkem	1 216	1 291	1 403	31,6	29,6	30,7
Počet osob s hlášeným onemocněním	1 122	1 062	1 115	24,8	23,9	24,4

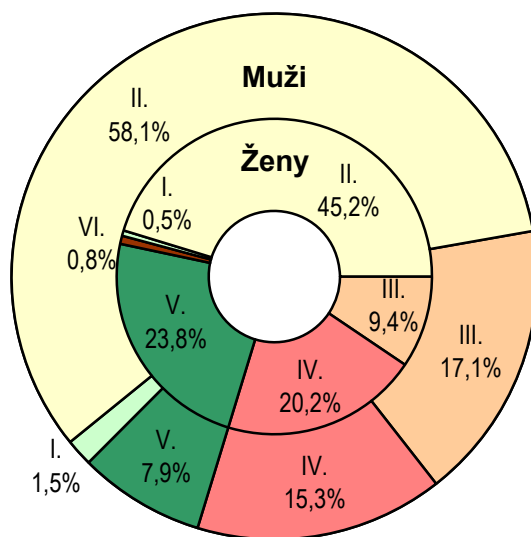
Hlášené nemoci z povolání podle pohlaví a místa vzniku v ČR v letech 2006–2008

Nemoci z povolání (NzP)	Počet nově hlášených případů					
	absolutně v letech			na 100 tis. poj. v roce 2008		
	2006	2007	2008	muži	ženy	celkem
Hl. město Praha	34	34	44	4,2	4,6	4,4
Středočeský kraj	140	118	119	26,1	27,2	26,6
Jihočeský kraj	99	143	122	43,8	55,2	49,1
Plzeňský kraj	79	102	127	46,1	64,4	54,5
Karlovarský kraj	22	19	35	29,7	38,2	33,7
Ústecký kraj	84	90	80	17,2	39,1	27,4
Liberecký kraj	22	54	44	18,5	36,5	26,9
Královéhradecký kraj	81	65	64	18,8	42,4	29,6
Pardubický kraj	72	56	97	53,0	38,4	46,1
Vysočina	49	34	53	26,1	28,9	27,4
Jihomoravský kraj	92	71	88	11,7	22,3	16,7
Olomoucký kraj	77	80	101	53,2	35,3	45,1
Zlínský kraj	42	36	47	20,2	19,6	19,9
Moravskoslezský kraj	229	298	294	82,3	36,4	61,5
ČR kraj neurčen	13	4	4	0,3	0,0	0,2
Zahraničí	15	24	8	0,2	-	0,1
Česká republika celkem	1 150	1 228	1 327	29,7	28,3	29,0

Vývoj hlášených nemocí z povolání v letech 1992–2008

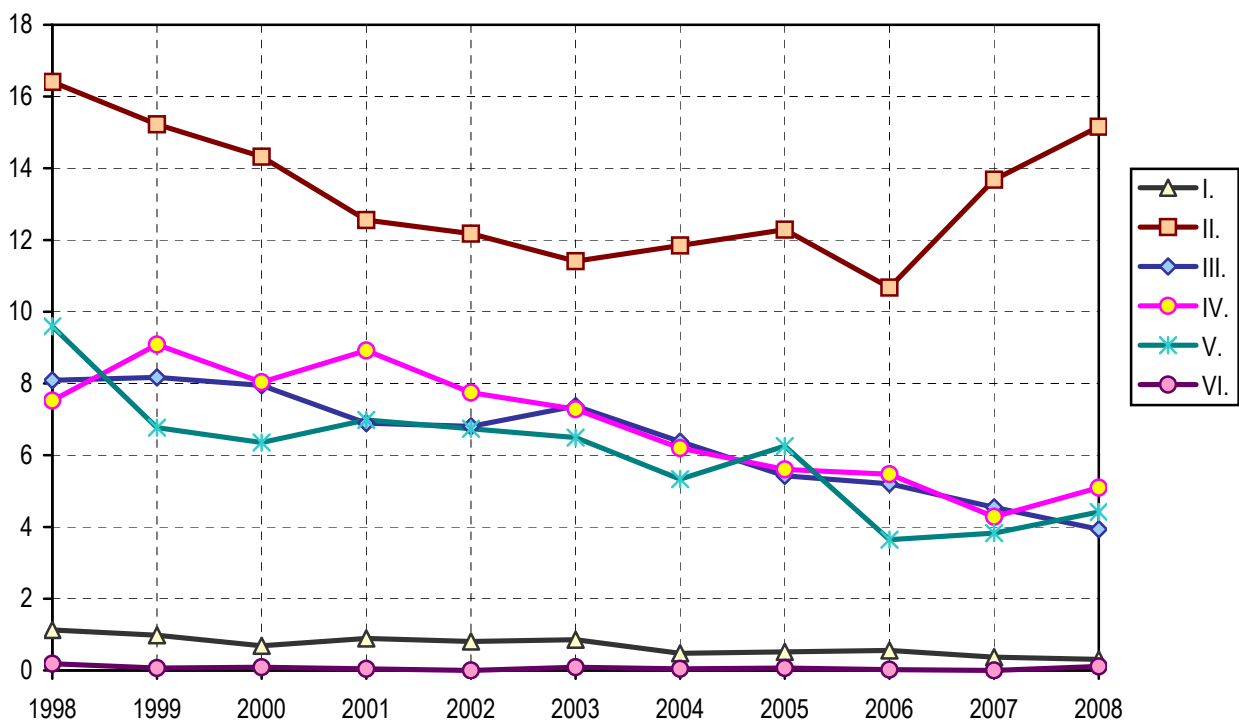

Struktura hlášených nemocí z povolání podle pohlaví a kapitol seznamu NzP v roce 2008

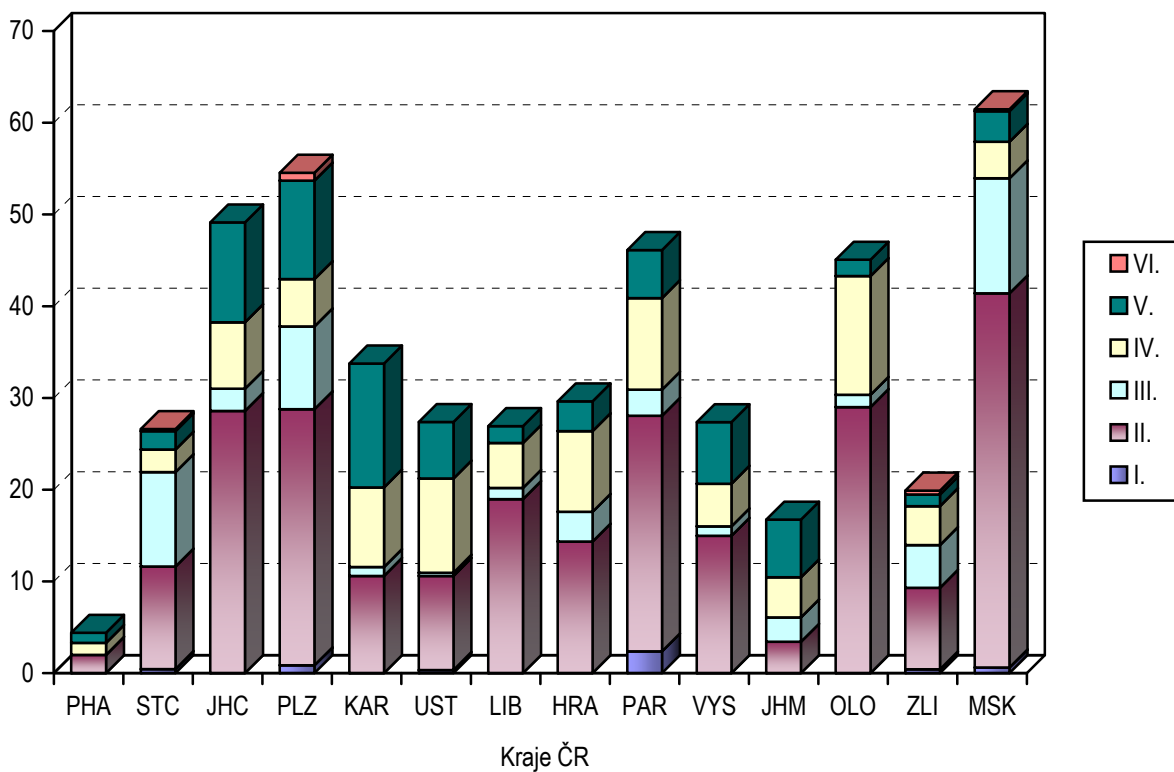

- I. Nemoci z povolání způsobené chemickými látkami
- II. Nemoci z povolání způsobené fyzikálními faktory
- III. Nemoci z povolání týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobřišnice
- IV. Nemoci z povolání kožní
- V. Nemoci z povolání přenosné a parazitární
- VI. Nemoci z povolání způsobené ostatními faktory a činiteli

**Vývoj hlášených nemocí z povolání podle kapitol NzP
na 100 tisíc pojištěnců v letech 1998–2008**

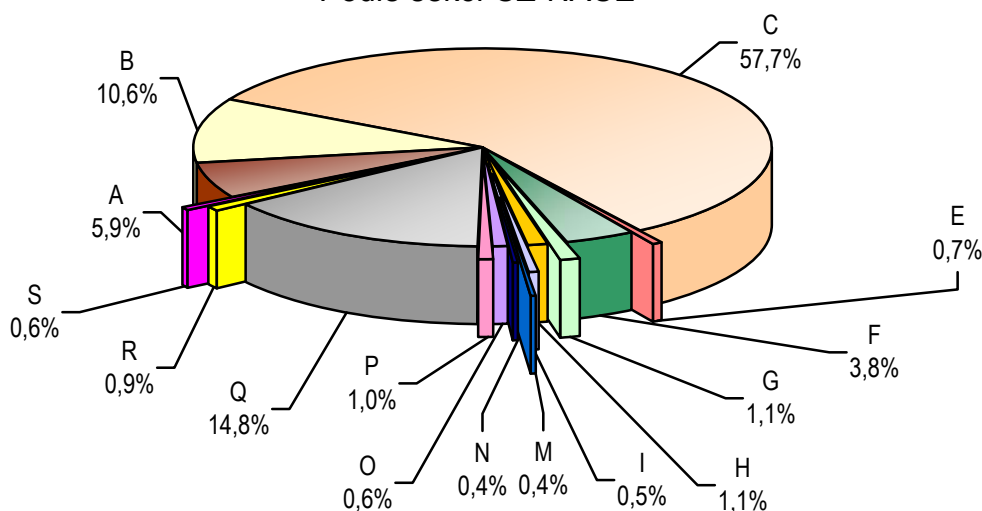

**Počet hlášených nemocí z povolání podle kapitol NzP
na 100 tisíc pojištěnců v krajích ČR v roce 2008**

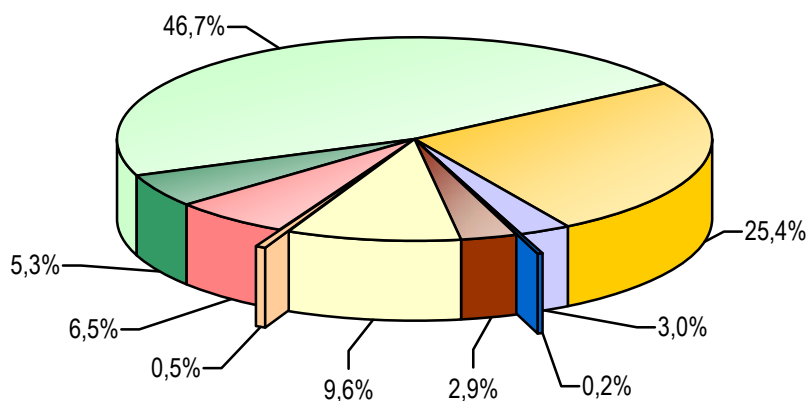
Struktura hlášených nemocí z povolání v roce 2008

Podle sekcí CZ-NACE

A Zemědělství, lesnictví a rybářství	I Ubytování, stravování a pohostinství
B Těžba a dobývání	M Profesionální, vědecké a technické činnosti
C Zpracovatelský průmysl	N Administrativní a podpůrné činnosti
E Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi	O Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení
F Stavebnictví	P Vzdělávání
G Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	Q Zdravotní a sociální péče
H Doprava a skladování	R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti
	S Ostatní činnosti

Podle tříd KZAM

1 Vědečtí a odborní duševní pracovníci
2 Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech
3 Nižší administrativní pracovníci (úředníci)
4 Provozní pracovníci ve službách a obchodě
5 Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech (kromě obsluhy strojů)
6 Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři (kromě obsluhy strojů a zařízení)
7 Obsluha strojů a zařízení
8 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci
9 Příslušníci armády